

Referat

Bornholms Regionskommune
Center for Natur, Miljø og Fritid
Natur og miljø
nm@brk.dk
www.brk.dk
CVR: 26 69 63 48

22. august 2022

J. nr. 22/10264

Referat fra møde i Grønt Dialogforum den 2. maj 2022 kl. 16-18 i kantinen på Tejn Rådhus

Deltog:

Helle Munk Ravnborg (NMPU), Louise Lyng Bojesen (NMF), Karen Nørregård (Bornholmske Borgerforeningers Samvirke), Anna Sofie Poulsen (Danmarks Naturfredningsforening Bornholm), Ole Pedersen (Friluftsrådet Bornholm), Mogens Elleby (Danmarks Jægerforbund), Erik Thorsen (Danmarks Sportsfiskerforbund), Jens Koefoed (Bornholms Landbrug & Fødevarer), Jesper Preuss Justesen (BOFA), Karen Lynn Jacobsen (NMPU), Klaus Hansen Pedersen (LAG-Bornholm), Elisabeth Falk (Foreningen Bornholm), Søren Schow (NMPU), Søren Friese (Naturstyrelsen), Ole Holm Pedersen (NMF), Andreas Lund Povlsen (NMF) og Katrine Høst (NMF).

Deltog ikke:

Steffen A. Jørgensen (Skovdyrkerne), John Jespersen (Bornholms Miljø- og Energiforening), Christa Lodahl (Business Center Bornholm), Søren Møller Christensen (Center for Regional Udvikling, IT og Sekretariat), Pernille Lydolph (Destination Bornholm), Nicolas Braun (Bornholms Museum), Peter Haase (Bornholms Naturhistoriske Forening), Carsten Andersen (Dansk Ornitologisk Forening), Klaus Vesløv (Bornholms Energi & Forsyning).

Referent: Katrine Høst (NMF)

1. Godkendelse af dagsorden

Dagsordenen blev godkendt.

Det blev bemærket, at der skal være nogle dage mellem de sidste ændringer til dagsordenen og selve mødedagen.

Det blev foreslået, at mødetid og -sted noteres på dagsordenen.

2. Orientering om høring af statens vandområdeplaner 2021-2027

Katrine Høst, Ole Holm Pedersen og Diana Lindahl (alle fra Center for Natur, Miljø og Fritid) orienterede om, at Miljøministeriet har sendt forslag til vandområdeplan for planperioden 2021-2027 (tredje planperiode) i offentlig høring. Vandområdeplanen beskriver en samlet plan for et godt vandmiljø for vandløb, søer, kystvande og grundvand. Bornholms Regionskommune har fået tildelt konkrete indsatser på spildevands- og vandløbsområdet. For vandløb drejer det sig om 14 indsatser, som omfatter mindre vandløbsrestaureringer og genslyngninger, åbninger af rørlagte strækninger og

fjernelse af fysiske spærringer. For spildevand omfatter indsatsprogrammet krav om forbedret spildevandsrensning for yderligere 323 ejendomme i spredt bebyggelse i nogle udpegede indsatsområder. Derudover videreføres indsatser fra tidligere planperioder, som endnu ikke er færdige.

Høringsmaterialet kan ses her: [Vandområdeplanerne 2021-2027 \(mst.dk\)](#) Kommunen arbejder selv på et høringssvar. Organisationer opfordres til selv at indgive høringssvar, hvis de ønsker dette.

Der var spørgsmål til, hvem det er, som får påbud om forbedret spildevandsrensning – om det er dem med septiktank? Diana svarede, at kommunen ser i BBR, hvad der er registreret, og går efter de koder, som iflg. BBR ikke lever op til kravene. Hvis der er fejl i BBR, ser man på at få dem rettet. Det er borgernes eget ansvar, at oplysningerne i BBR er korrekte.

Helle Munk Ravnborg nævnte, at vandområdeplanen også indeholder nye krav om ca. 40 % reduktion af landbrugets udledning af kvælstof til Østersøen. Elisabeth Falk udtalte (her på vegne af Bornholms Landbrug & Fødevarer, hvor hun er ansat), at landbruget undrer sig over det store skifte. I sidste planperiode var der stort set ingen krav, mens der, hvis det foreliggende udkast godkendes, bliver meget massive krav. Det vil kræve mange efterafgrøder og minivådområder, hvoraf det sidste vil være noget nyt for Bornholm, idet det hidtil ikke har været muligt at anvende tilskudsordningen til minivådområder på Bornholm.

3. **Kort orientering om status på kommunens naturhandleplaner og deltagelse i konkurrencen Danmarks Vildeste Kommune**

Andreas Lund Povlsen (NMF) orienterede om status på kommunens arbejde med naturpolitik og naturhandleplaner. Natur-, Miljø- og Planudvalget godkendte den 6. april 2022 de endelige handleplaner for Naturpolitikken. I 2022 vil det især være handleplanen for indsatsområdet "BRK går forrest", som vil kunne udfolde handlinger i praksis. Handleplanen indeholder indsatser på de kommunale arealer - i byerne, skovene og langs vejene – fx omlægning af pleje af græsarealer, grøftekanter, idrætsområder, rasteplasser mv., så naturen gives mere plads og gøres mere urørt.

Handleplanen "Grøn Dannelse på Bornholm" er allerede under fuld udrulning i regi af Center for Skole (Børne- og Skoleudvalget).

Handleplanen "Kommunikation og motiverende formidling" lægger op til, at Bornholms Regionskommune og NaturBornholm samarbejder om en fælles kommunikationsindsats for at udbrede naturpolitikken, viden om natur og biodiversitet og lave naturrettede kampagner o. lign. til bornholmerne – en indsats der kun er meget begrænsede ressourcer til i dag. En videreførelse afhænger dog af, at det politisk prioriteres med budgetmidler.

Handleplaner for de øvrige indsatsområder har karakter af, at de i 2022 startes op med en undersøgende proces, herunder afklaring af finansieringsbehov. Der lægges op til politisk prioritering og evt. godkendelse, efterhånden som handleplanerne bliver kvalificeret og udviklet.

Andreas orienterede herefter også om status for kommunens deltagelse i konkurrencen 'Danmarks Vildeste Kommune'. Konkurrencen blev sat i gang i 2021, og alle landets kommuner har valgt at deltage. Kommunerne skulle til at starte med indlevere en såkaldt 'Grøn bog' over indsatser, som kommunen i konkurrenceperioden gør for at fremme naturen. Kommunerne skulle også lave en hjemmeside med præsentation af kommunens indsatser. Begge dele har Bornholms Regionskommune gjort. Hjemmesiden, hvor også grønbogen ligger, kan ses her: [Danmarks vildeste kommune Danmarks vildeste kommune \(brk.dk\)](#).

Nu skal der også leveres en 'finalegrønbog', hvor konkurrencens dommere ønsker ét udvalgt projekt beskrevet. Bornholms Regionskommunes tilgang vil dog ikke være at fremhæve ét projekt men hellere hele vores tilgang. Vores strategi vil derfor være at gøre mere af det, der er godt i forvejen, og igangsætte nye tiltag – som på indsatsområdet 'BRK går forrest, beskrevet ovenfor.

Kommunerne har nu også mulighed for at indsende en video, som beskriver kommunens indsats. Bornholms Regionskommune har dialog med en journalist, som vil hjælpe kommunen med at producere en video.

Vinderen af konkurrencen kåres i slutningen 2022 til Danmarks vildeste kommune.

Bornholms Landbrug & Fødevarer ved Jens Koefoed: Det er rigtig godt, at vi ser på indsatsen for hele Bornholm og ikke bare én indsats. Foreslår at kommunen snakker med Pernille Lydolph, Destination Bornholm, fordi der også er en markedsføringsinteresse i det her.

Danmarks Naturfredningsforening ved Anna Sofie Poulsen: Det har oplagt været svært at løfte deltagelsen i konkurrencen Danmarks Vildeste Kommune, når der ikke er blevet tildelt ekstra midler møntet på dette. DN har tænkt på, hvornår kommunen mon spørger DN, om de har noget at bidrage med? Men DN har på den anden side heller ikke meldt sig selv på banen. DN synes, det er fint at promovere det lange, seje træk. Man kan sige, at vi har den meget fine natur på Bornholm, men har også en masse, som vi gerne vil have bedre. Vi har også et naturkapitalindeks, som kunne være bedre.

4. **Orientering om Projekt Skarven og den bornholmske ørredbestand**

Erik Thorsen (Sportsfiskerne) indledte med at sige noget om skarv og ørredfiskeri fra sportsfiskernes perspektiv:

Lystfiskerne kan godt lide at komme ud i naturen og også nogle gange fange en fisk. De vil også gerne slå et slag for naturen. De vil gerne være med til at forbedre vandmiljøet for bl.a. havørred. Vi har her på Bornholm en unik stamme af havørreder, anderledes genetisk end i andre områder/lande. Det ved vi ud fra skælprøver. Der bliver desværre færre og færre havørreder. Det undrer, når man nu laver tiltag for at forbedre vandløbene. Men det kan måske også hænge sammen med klima og vandføring. Eller det kan også være sæler – som kan ligge ved udmundinger og tage havørrederne. Sælerne er det svært at gøre noget ved. Er der andre parametre? Ja, så er der skarven. Det er en klog fugl, som kommer hen, hvor der er småfisk – herunder også havørredyngel (smolt). Den har fundet ud af, at hvis den flyver op i åer og søer, kan den bare sidde der og tage småfisk. Det er sportsfiskerne kede af. Man har fået indarbejdet en regel om, at der må fanges maks. 3 havørreder pr. mand pr. dag. Turister kommer til Bornholm for at fiske havørreder. Men værdien af dette er ved at blive devalueret pga. færre fisk. Kan man gøre noget for at skræmme skarven væk? Er der flere/færre skarv? Erik nævner, at han ikke så skarv som barn på Bornholm men nu ser mange.

Der har for nylig været et møde med folk fra (DOF) Dansk Ornitologisk Forening, Jægerne og Sportsfiskerne. Man har prøvet at lave en lille gruppe, som skal se på, hvordan man kan regulere skarv – kan man få dem til at ændre adfærd? Man har i Vandpleje Bornholm tidligere haft tilladelse til at regulere skarv, men det er svært.

Herefter overtog Mogens Elleby (Danmarks Jægerforbund) og fortalte om projektet fra jægerens perspektiv:

Jægerforbundet blev indbudt til temamøde med sportsfiskerne. Jægerne vil godt hjælpe med at regulere, hvis der er et behov. Det er ikke de store mængder, der skal reguleres, men de enkelte individer, som er problemskarver. Man har ikke umiddelbart redskaber til at skræmme dem væk med. Når man ser på vejledningen til ansøgning om regulering kan man se, at det ikke er noget ukendt problem. Ved at se på udbyttestatistikken kan man se, at der i 2016 blev reguleret 7 stk. skarv, mens det de efterfølgende år har været over 100 stk. om året. Jægerne regulerer også mink og råger. Naturstyrelsen har en 'minkbande', som regulerer de fleste.

Der blev spurgt til hovedårsagen for skarvens interesse for havørredyngel. Ifølge Erik Thorsen er hovedårsagen nok, at der er færre fødeemner i naturen. En anden årsag er, at vi har grebet ind i naturen ved at frede skarven.

Der blev spurgt til, om vi undervurderer problemet med mink? Erik Thorsen tror også, at mink er et stort problem. Man kan få en indikation på dette ved at se på resultater fra elektrofiskeri, som DTU Aqua gennemfører. Skal gennemføres igen i år.

Mogens Elleby afsluttede med at sige, at kommer der nyt fra projektgruppen, vil de sætte det på som punkt igen på møde i Grønt Dialogforum.

5. Adgangsforholdene til Ole Christensens Skulpturpark i Olsker

Friluftsrådet v. Ole Pedersen havde sat punktet på dagsordenen og ønsket en drøftelse af, hvordan kommunen vil forbedre adgangsforholdene til Ole Christensens Skulpturpark i Olsker. Ole Pedersen beskrev, at hvis man kommer i bil og vil ind fra nord, er man henvist til at sætte bilen i vejkanten på den i forvejen smalle Stenløsevej, da der er skilt med forbud mod kørsel ad grusvejen. Der er intet skilt, der henviser til Skulpturparken. Friluftsrådet v. Ole Pedersen gav udtryk for, at der enten bør etableres en P-plads til et antal biler ved den offentlige vej, eller der bør tillades kørsel til Skulpturparken med mulighed for parkering der, og at der bør opsættes et skilt ved Stenløsevej med "Ole Christensens Skulpturpark".

Katrine Høst (Center for Natur, Miljø og Fritid) orienterede på vegne af kommunens Center for Ejendomme og Drift om, at kommunen ikke har aktuelle planer om ændringer af forholdene omkring skulpturparken. Der er for skulpturparken oprettet en forening med bestyrelse, og Friluftsrådet opfordres derfor til at tage kontakt til denne bestyrelse med deres ønsker. Bestyrelsen kan så, hvis den ønsker ændringer, rette henvendelse til kommunen for eventuelle tilladelser mm.

Louise Lyng Bojesen (Center for Natur, Miljø og Fritid) supplerede med, at kommunen har set på det, men der er også et ønske om ikke at få for mange ind af grusvejen, og derfor er der også skilte med indkørsel forbudt. Hun ved, at bestyrelsen arbejder på at se på løsninger – og også alternative løsninger.

Andreas Lund Povlsen: Det er en balance. Vi har netop i forbindelse med, at punktet er sat på dagsordenen til Grønt Dialogforum også fået henvendelser fra borgere, som er bekymrede for, hvis kommunen vil lave flere p-pladser.

6. Adgangsforhold til plantager, som Bornholms Regionskommune har solgt

Friluftsrådet ved Ole Pedersen havde sat punktet på dagsordenen med ønske om afklaring af adgangsforholdene til de plantager, som Bornholms Regionskommune har solgt.

Katrine Høst orienterede på vegne af Bornholms Regionskommune om, at der for Povlsker og Bodilsker Plantager og Klemensker Plantage er tinglyst adgangsret i plantagerne for offentligheden

svarende til (den til enhver tid gældende) adgangsret i offentlige skove jf. naturbeskyttelsesloven. Nylars Plantage blev i forbindelse med salget fredet, og også her er der offentlig adgang.

Louise Lyng Bojesen supplerede med, at der for Povlsker og Bodilsker plantager har været nedsat et grønt partnerskab, som så på de forskellige interesser. Man vurderede her at frafalde et krav om mulighed for motoriseret færdsel, og dette blev godkendt af kommunalbestyrelsen. Men dette ændrer ikke ved folks adgang til cykel og til fods mv.

Ole Pedersen (Friluftsrådet) bemærkede, at ejeren hævder, at adgangsretten ikke er blevet tinglyst, og at ridende har fået at vide, at de ikke måtte ride i skoven.

Helle Munk Ravnborg (NMPU) foreslog, relevante dokumenter deles med alle i Grønt Dialogforum, og at der også sendes noget ud om adgangsregler generelt.

Søren Friese (Naturstyrelsen) bød ind med, at de har en oversigt over adgangsforhold, som kan rundsendes.

7. Kort orientering om høring af statens Natura 2000-planer 2022-2027 v. NMF

Katrine Høst orienterede om, at Miljøstyrelsen har udarbejdet udkast til Natura 2000-planer for de danske Natura 2000-områder, herunder de syv Natura 2000-områder beliggende på Bornholm. Hver plan indeholder langsigtede målsætninger for naturen i området samt en oversigt over indsatser, der skal gennemføres i planperioden 2022-2027.

Planerne er i offentlig høring frem til den 25. maj 2022. Miljøstyrelsen forventer, at de endelige planer kan offentliggøres i slutningen af året. Herefter skal kommunerne i samarbejde med Miljøstyrelsen udarbejde handleplaner for de enkelte Natura 2000-områder. Udkast til handleplanerne skal i 8 ugers offentlig høring og skal vedtages senest et år efter statens Natura 2000-planer.

Høringsmaterialet kan ses her: [Natura 2000-planlægning 2022-2027 \(mst.dk\)](#) Alle kan indgive høringssvar.

Planerne angiver mål og indsatser for at sikre og forbedre naturen på et overordnet niveau. Dette skal efterfølgende konkretiseres i handleplanerne og de konkrete indsatser. Administrationen har fundet, at Natura 2000-planernes mål og indsatser er i tråd med de foregående planer og har indstillet til Natur-, Miljø- og Planudvalget, at kommunen ikke indgiver høringssvar.

Anna Sofie Poulsen (Danmarks Naturfredningsforening) spurgte til, om der vil komme mere dynamik i kommunens forvaltning af Natura 2000-områderne i stedet for kun at fokusere på de enkelte kortlagte arealer.

Ole Holm Pedersen og Katrine Høst svarede, at planerne lægger op til, at der skal være mulighed for lidt mere dynamik. Man har bl.a. grupperet naturtyper, sådan at arealet af den enkelte naturtype ikke behøver at være stabil eller stigende, men at dette gælder for en gruppe af naturtyper – som f.eks. de tørre, lysåbne naturtyper (herunder heder og overdrev). Men vi skal jo samtidig sikre, at disse lysåbne naturtyper ikke gror til, så der er ikke mulighed for fri dynamik.

Ole Pedersen (Friluftsrådet): Foreslår at indtegne Natura 2000-områder på droneforbudskort.

Søren Friese (Naturstyrelsen): Foreslår, at DOF centralt ringer til ministeriet vedr. dette. Så kan det være, at der sker noget.

8. Orientering om BRKs aktuelle og planlagte naturplejeindsats samt status på biodiversitetspuljen

Ole Holm Pedersen orienterede. En stor del af kommunens naturpleje udgøres af hegninger med afgræsning. Et antal arealer ryddes med buskrydder for opvækst hvert år. Det ses, at det har en effekt, så der bliver mindre og mindre opvækst. Stierne tager meget tid – asketræer vælter, og folk går derude hele året. Kommunen må derfor passe stierne hele året.

Ole orienterede om nogle aktuelle indsatser: Rydning af areal med spydbladet skjolddrager. Rydning af areal med Bakkesvovlrod. Nye indhegninger ved ØkoBornholm, Spællingemose og Bolsterbjergvej samt klippeløkker. Et sandstensoverdrev er blevet indhegnet og sat dyr på. Et engareal det samme. Et stort areal ved Fosforitten er blevet ryddet – det har altid været indhegnet og afgræsset, men nu trængte det til større omgang. Åbning af vandløb. To spændende projekter, hvor folk har købt ejendomme på ca. 30 ha, som ønsker hegn omkring det hele og helårsgræsning – kommunen har dog ikke sagt ja, da der er tale om større projekter. Retablering af strandeng på Lannungs eng. Større oprensning af sø.

Ole orienterede også om status på kommunens biodiversitetspulje, som nu har eksisteret i 4 år. Det er især oprensning af vandhuller, der har fyldt meget, men herudover har der også etableringer af nye søer, åbning af rørlagte vandløb samt etablering af hegninger.

Tallene for både naturpleje og biodiversitetspulje kan ses i det vedlagte oplæg fra mødet.

Helle Munk Ravnborg spurgte, om vi har tal, der viser effekten af indsatsen f.eks. at vi nu har så og så mange flere padder eller andet - altså betydningen for biodiversiteten?

Ole Holm Pedersen svarede, at det har vi ikke, fordi vi ikke udfører overvågning. Dog har vi noget viden om løvfrøen.

Helle Munk Ravnborg foreslog, at vi sammen tænker på, hvad vi kan gøre for at få tal på effekten og overvåge, hvordan det går. Det kunne f.eks. også være ved hjælp af studerende.

Louise Lyng Bojesen bemærkede, at vi er meget glade for vores frivillige, og at vi indimellem også har studerende.

9. Kommende møder i Grønt Dialogforum – form og indhold samt godkendelse af mødeplan

Det blev drøftet, hvordan kommende møder i Grønt Dialogforum skal afholdes, og hvordan vi skal arbejde sammen.

Helle Munk Ravnborg: Det her forum skal vi kun have, hvis det giver mening for os. Vi kan blive bedre til fra kommunen side at indkalde på tidligere tidspunkt – f.eks. inden vi skriver handleplaner. Det er bedre at få idéerne ind lidt tidligere.

Ole Pedersen (Friluftsrådet): Håber på mere dialog, så man ikke skal skrive hørings svar i avisen – det bliver let så negativt. Det kunne være mere positivt at have dialogen her og trække lidt mere på hinanden, i stedet for at skrive hørings svar, som ikke bliver hørt. Nævnte også, at f.eks. DOF også indsamler viden.

Elisabeth Falk (Foreningen Bornholm): Det giver god mening at have forummet og blive orienteret om, hvad kommunen går og laver. Der er meget viden og mulighed for meget netværk, men vi er også hele tiden oppe imod tiden, så hvis alle hele tiden skulle fortælle om, hvad de laver, har vi ikke nok tid. Hun

foreslår, at hver organisation spiller ind med eksempler på, hvad organisationerne har fokus på som få linjer inden hvert møde.

Ole Holm Pedersen (NMF): Kunne man forestille sig et møde helt uden dagsorden?

Jens Koefoed (Bornholms Landbrug & Fødevarer): Det kræver nok lidt styring. Nogle møder har vi haft mange ting, vi skulle igennem. Vi skal huske, at der sker forandringer i brugen af naturen. Mange under corona er kommet ud i naturen. Der er nuancer i det hele – vi skal hjælpe hinanden. Ikke hakke på hinanden.

Søren Schow (NMPU): Det handler om politik, det handler om disponering af penge. Uden det kommer vi ikke nogen vegne. Godt med dialogforum, men tænker at vi skal give det tid. Jo mere tid, vi lytter til hinanden, jo mere lagrer det sig. Der er fire år i denne valgperiode – så vi har tid.

Anna Sofie Poulsen (DN): Opfordrer til, at kommunen tager det mere aktivt – skal huske ikke bare at orientere men også at få organisationer til at spille ind.

Elisabeth Falk (Foreningen Bornholm): Kommunen må gerne tone ned for orientering og op for inddragelse.

Jesper Preuss Justesen (BOFA): Det hedder Grønt Dialogforum – men i dag burde det hedde naturforum. Der er ikke meget på miljøområdet. Der mangler noget på miljøområdet. F.eks. sker der meget på BEOF og BOFA.

Helle Munk Ravnborg: Vi prøver at sætte en halv time mere af næste gang til 'fri dialog'. Hver organisation kan forberede. Byd ind med dagsordenspunkter, når mødetid og sted meldes ud.

Der var ingen kommentarer til forslaget til mødeplan for resten af året, som derfor anses som godkendt. Mødeplan for resten af 2022 er hermed 5. september og 5. december begge dage kl. 16-18.

10. Eventuelt

Jens Koefoed (Bornholms Landbrug & Fødevarer) gjorde reklame for dyrskue den 4. juni.

Helle Munk Ravnborg orienterede om, at hun inden næste udvalgsmøde (på onsdag den 4. maj) har et møde med BLF, DN og kommunen om, om der er nogle grøftekanter, hvor landmanden, som har jord op til, vil undlade at sprøjte/gøde. Og så vil man se på, om det har en gavnlig effekt på naturen i grøftekanter.